

**ÚSTŘEDNÍ KOLO 51. ROČNÍKU DĚJEPISNÉ
OLYMPIÁDY**

I. kategorie

**„Šlechta v proměnách času – šlechta od konce raného
středověku do roku 1648“**

2021/2022

PÍSEMNÁ PRÁCE NA TÉMA:

**„Šlechtický rod v mém regionu (od konce raného středověku
do roku 1648)“**

Název práce: Skrbenští z Hříště

Zpracovala: Hana Samuhelová

**Adresa školy: J. A. Komenského 328/2
736 01 Havířov – Město**

Ročník: Tercie

Kraj: Moravskoslezský

Obsah

Úvod.....	3
1 Skrbenští z Hříště.....	3
1.1 Počátky rodu.....	3
2 Získání Šenova.....	3
2.1 Skrbenští na Šenově	4
Závěr	4
Seznam použité literatury a zdrojů	5
Příloha č. 1 - Erb Skrbenských z Hříště a jeho vývoj	6
Příloha č. 2 – Stručný přehled významných rodových sídel Skrbenských z Hříště	7
Příloha č. 3 – Stav šenovského zámku na počátku 20. století.....	7
Příloha č. 4 – Kamenný náhrobek s basreliéfem.....	8
Příloha č. 5 – Kniha pamětí	9
Pracovní list	10
Pracovní list – správné řešení	11

Úvod

Havířov je město pěkné, ale vzhledem k jeho založení v roce 1955 také mladé, tudíž příliš možností pro zadané téma práce neposkytuje. Při své volbě šlechtického rodu, jsem se proto zaměřila na okolní obce. Konkrétně mě nejvíce oslovil blízký Šenov a s ním spojený rod Skrbenských z Hříště, o němž jsem toho mnoho nevěděla a rozhodla se to napravit.

1 Skrbenští z Hříště

Jak již uvádím výše, pocházím z mladého města Havířov, které je úzce spjato s hornictvím. Musela jsem se zaměřit na šlechtické rody z okolních oblastí, konkrétně na Skrbenské z Hříště, kteří byli majiteli nedalekého Šenova. Během svého bádání jsem pracovala nejen s dostupnou literaturou z knihovny, ale také se zdroji vyučujících na našem gymnáziu. Zároveň jsem měla možnost využít literaturu a zdroje studovny na Katedře historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity.

1.1 Počátky rodu

Rod pochází původně z Čech, odkud se však už na přelomu 14. a 15. století přesunul na Moravu. Právě odtud pochází nejstarší doložený předek, Martin z Hříště. V roce 1446 je uveden jako majitel dvora v Senici na Hané, obci ležící na západ od nedaleké Olomouce. Od Jindřicha z Mezilesic odkoupil roku 1448 dvůr s mlýnem ve Stichovicích a roku 1469 nabyt léno Unčice. Z jeho manželství s Eliškou z Vranovic vzešly tři děti, přičemž pokračovatelem rodové linie se stal syn Jaroslav, který zastával úřad purkrabího v Kroměříži.

Jaroslavův syn Jindřich uzavřel sňatek s Annou z Kostelce, dcerou Jakuba z Kostelce a Markéty z Ojnic. Právě Jindřichova tchyně Markéta sehrála v historii tehdy ještě vladyků z Hříště důležitou roli, když svému vnukovi, Jindřichovu synu Janovi, odkázala v roce 1531 Skrbeň u Olomouce. Jan podle ní přijal přídomek Skrbenský a od té doby se členové rodu začali psát jako Skrbenští z Hříště.

2 Získání Šenova

Jan byl, stejně jako jeho otec a děd, jediným pokračovatelem rodu. Z jeho sňatku s Eliškou z Petřvaldu se narodili hned čtyři synové a dvě dcery. Sourozenci společně žili až do roku 1574 na Skrbni, která byla záhy prodána Petru Pražmovi z Bílkova, jejich příbuznému z matčiny strany. Poté se cesty sourozenců rozešly a oni se usadili na různých panstvích a dvorech na Moravě a ve Slezsku, kam se jejich prostřednictvím začal rod Skrbenských z Hříště pomalu přesouvat.

Svou zásluhu na vzestupu rodu měl, vedle staršího bratra Jana, člena jednoty bratrské a držitele Fulneku, i mladší Václav. Ten sídlil okolo roku 1577 ve Velkých Kunčicích. V roce 1576 Václav od Sedlnických z Choltic koupil panství Šenov, které se stalo jednou z hlavních základů rodu a bylo v jeho držení až do roku 1829. Skrbenští v Šenově navázali na Sedlnické a pokračovali v budování tamějšího zámku, který byl bohužel na počátku 20. století stržen. Ve stavební činnosti pokračovali i v letech po roce 1648.

2.1 Skrbenští na Šenově

Václav šenovské panství spravoval až do své smrti v roce 1590. Jeho syn Jan II. byl v té době neplnoletý, proto byl stanoven poručník v osobě strýce Jana I. Skrbenského z Hříšče, který synovci odkázal také fulnecké panství, protože sám neměl potomky.

Jan II. zděděný majetek dál rozmnožoval a po čase se stal jedním z nejbohatších rytířů na severní Moravě. Osudnou se mu však stala jeho evangelická víra a zapojení do stavovského povstání, kvůli němuž mu bylo zkonfiskováno mimo jiné také fulnecké panství. On sám musel před popravou, uprchnout do exilu. Z jeho manželství pocházely pouze dcery, takže když roku 1627 zemřel, vymřela spolu s ním po meči i celá fulnecká větev rodu.

Po Janovi II. se Šenova ujímá jeho strýc Jaroslav se svým synem Janem III., zvaným Hanuš, který k panství připojil i sousední Řepiště. Jan zastával úřad těšínského zemského maršálka, zasedal na opavském zemském sněmu a patřil i mezi přisedlíci zemského soudu. Přestože byl rod Skrbenských převážně evangelické víry a někteří jeho členové se aktivně účastnili stavovského povstání, on sám zaujal spíše prohabsburský postoj, za což jej roku 1658 císař Ferdinandem III. povýšil do panského stavu. Z manželství s Juditou Bruntálskou z Vrba vzešlo celkem patnáct dětí. Rodová linie přetrvala až do 19. století.

Závěr

Práce na téma Skrbenští z Hříšče pro mě představovala seznámení se s místní historií. Uvědomila jsem si díky ní, že i v regionu, spojovaném s průmyslem a těžbou uhlí, se psaly dějiny již dříve a že je dokonce lze propojit s tak známým místem, jako je Fulnek. Domnívám se, že práce je přínosem nejen pro mě, ale také pro mé spolužáky, které s ní určitě v hodině dějepisu a na případné exkurzi do havířovského okolí seznámím. Zároveň lze prostřednictvím internetové stránky školy s rodem seznámit nejen žáky našeho gymnázia, ale také veřejnost. Závěrem bych chtěla moc poděkovat Mgr. Kateřině Kyjovské za veškerou pomoc i čas, který mi věnovala a mé rodině a přátelům za jejich psychickou podporu a trpělivost.

Seznam použité literatury a zdrojů

HAVLÍČKOVÁ, Iva. Skrbenští se významně zapsali do historie Šenova.: Šlechtický rod tam teď má výstavu. *Český rozhlas* [online]. Ostrava: Český rozhlas, 2016, 8. září 2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://ostrava.rozhlas.cz/skrbensti-se-vyznamne-zapsali-do-historie-senova-slechticky-rod-tam-ted-ma-6957950>.

Historie. *Římskokatolická církev: farnost Šenov u Ostravy* [online]. Šenov u Ostravy: Římskokatolická církev, 2022 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <http://senov.krestane.net/historie/>

HLEDÁNÍ OBRAZŮ SKRBENSKÝCH Z HŘÍŠTĚ A MUŽ V MODRÉM KABÁTCI. *Obrazy z kroniky* [online]. Václavovice: Milan Pastrňák, 2021, 21. 3. 2009 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://www.obrazyzkroniky.cz/clanky/skrbensti-z-hriste/obrazy-skrbenskych.html>

JEŽ, Radim a David PINDUR. *Těšínsko v proměnách staletí: sborník přednášek z let 2008-2009 k dějinám Těšínského Slezska*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2010. ISBN 978-80-86696-12-6.

KIŠKA, Ladislav. *Starší historie a pamětihodnosti obce Šenova ve Slezsku*. Šenov: Obecní úřad, 1992.

MAKOWSKI, Mariusz. *Šlechtická sídla na Těšínském Slezsku = Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim*. Český Těšín: Regio, 2005. ISBN 80-239-6051-2.

MÜLLER, Karel. *Heraldické památky Těšínska*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2012. Studie o Těšínsku. ISBN 978-80-86696-30-0.

PASTRŇÁK, Milan. BASRELIÉF JAROSLAVA SKRBENSKÉHO Z HŘÍŠTĚ. *Obrazy z kroniky* [online]. Václavovice: Milan Pastrňák, 2021, 21. 12. 2007 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://www.obrazyzkroniky.cz/clanky/skrbensti-z-hriste/basrelief-jaroslava-skrbenskeho-z-hriste.html>

SKRBENSKÝ Z HŘÍŠTĚ, Kryštof Bernard. *Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště: paměti hornoslezského barokního šlechtice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Nobilitas in historia moderna. ISBN 978-80-7368-849-3.

SLAVÍKOVÁ, Simona, Jaroslav BEDNÁŘ, Milan PASTRŇÁK a Zdeněk ŠEBESTA. *Šenovský zámek: a jeho osud*. [Šenov]: Šenovské muzeum, 2018. ISBN 978-80-907156-0-8.

TVRDÝ, Ludvík. *700 let Šenova*. Šenov u Ostravy: Místní národní výbor, 1986.

Příloha č. 1 - Erb Skrbenských z Hříště a jeho vývoj¹

Erb Skrbenských z Hříště původně tvořil jednoduchý stříbrný štít, veprostřed rozdělený černým kulem, turnajová přilba a na ní klenot, kterým byl kotouč, dříve hořící, později posázený jedenácti černými kohoutími pery.

Jsou ale známy i další varianty, které se několika detaily odlišují. Jde především o měnící se počet per v klenotu, nebo o kotouč, který rámuje. Ten byl v několika případech zaměněn za oválné nebo kruhové zrcadlo.

Ke vzniku erbu se váže také pověst, která vypráví o neznámém prapředkovi rodu, jenž svému pánu prokázal své dobré služby, když mu během válečného tažení našel cestu skrz nebezpečnou bažinu. Za svou odvalu od něj pro svůj rod získal erbovní znamení, černý kůl ve stříbrném poli, který měl připomínat onen nalezený brod přes mokřady.

Zásadnější změnou prošel erb 25. listopadu roku 1658, po povýšení Jana III. na Šenově a Hošťálkovech do panského stavu, kdy byl polepšen o dvě zlaté koruny. Každá z nich byla umístěna na jedné polovině štítu, první vpravo dole, druhá vlevo nahoře a na obou byla posazená zrcadla, posázená jedenácti stříbrnými pery. Namísto jedné turnajové přilby byly na erbu vyobrazeny přilby tři, tentokrát korunované. Nový klenot tvořili také dva zlatí, korunovaní gryfové po stranách zlatě rámovaného zrcadla, posázeného jedenácti stříbrnými orlími pery, které nahradilo kotouč s pery kohoutími. I přesto však na některých už polepšených erbech Skrbenští, aniž by dbali oficiálního popisu svého nového erbu, nadále užívali per černých.

Jejich rodovým heslem bylo "*Recte faciendo, neminem timeo*", česky „Čině dobře, nikoho se nebojím“.

¹ SKRBENSKÝ Z HŘÍŠTĚ, Kryštof Bernard. *Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště: paměti hornoslezského barokního šlechtice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Nobilitas in historia moderna. ISBN 978-80-7368-849-3.

Příloha č. 2 – Stručný přehled významných rodových sídel Skrbenských z Hříště

Název sídla	Lokalizace
Hříště	Existence dvou variant lokalizace původního sídla: 1. Doudleby nad Orlicí – okres Rychnov nad Kněžnou, Královéhradecký kraj 2. obec Hříště, ležící severovýchodně od města Přibyslavi – okres Havlíčkův Brod, Kraj Vysočina
Hošťálkovy	okres Bruntál, Moravskoslezský kraj
Fulnek	okres Nový Jičín, Moravskoslezský kraj
Šenov	okres Ostrava – město, Moravskoslezský kraj

Příloha č. 3 – Stav šenovského zámku na počátku 20. století²

² SKRBENSKÝ Z HŘÍŠTĚ, Kryštof Bernard. *Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště: paměti hornoslezského barokního šlechtice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Nobilitas in historia moderna. ISBN 978-80-7368-849-3.

Příloha č. 4 – Kamenný náhrobek s basreliéfem³

Kamenný náhrobek s basreliéf Jaroslava Skrbenského z Hříště⁴

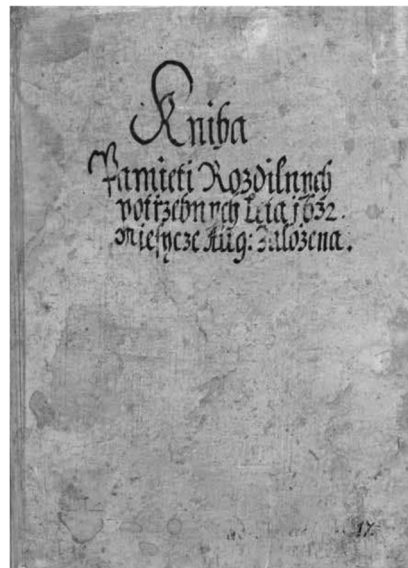
³ PASTRŇÁK, Milan. BASRELIÉF JAROSLAVA SKRBENSKÉHO Z HŘÍŠTĚ. *Obrazy z kroniky* [online]. Václavovice: Milan Pastrňák, 2021, 21. 12. 2007 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://www.obrazyzkroniky.cz/clanky/skrbensti-z-hriste/basrelief-jaroslava-skrbenskeho-z-hriste.html>

⁴ Náhrobek se nachází v šenovském pozdně barokním kostele Prozřetelnosti Boží.

Příloha č. 5 – Kniha pamětí⁵

Kniha pamětí, celým názvem *Kniha pamětí rozdílných potřebných léta 1632 měsíce Aug. založena*, kterou sepsal Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště, páté dítě Jana III., je velice cenným historickým pramenem, dnes uloženým ve sbírce Rukopisů a starých tisků v Rakouské národní knihovně ve Vídni, do níž se dostal v polovině 80. let 20. století. Umožňuje nahlédnout očima šlechtice do života na Těšínsku a Opavsku v 17. století a přináší mnoho cenných poznatků, přínosných nejen při zkoumání samotných Skrbenských z Hříště. Pomáhá k vytvoření ucelenějšího obrázku o hornoslezské společnosti během třicetileté války i v následujícím poválečném období.

Jak už název napovídá, se psaním svých pamětí započal Kryštof v srpnu roku 1632. Jak sám v knize píše, narodil se v roce 1615 na svátek tří králů, 6. ledna. V té době mu tedy bylo teprve sedmnáct let. Rukopis na začátku obsahuje poznámku s jeho vlastnoručním podpisem, ve které krom jiného píše, že jeho pamětem učiní konec až jeho smrt. Tak se stalo 13. března roku 1686, kdy Kryštof Bernard ve svých sedmdesáti jedna letech vydechl naposledy.

A large, handwritten signature in cursive script, likely the signature of Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště. The signature is written in dark ink on a light background and includes the name "Kryštof B. Skrbenský z Hříště" followed by a large, decorative flourish.

⁵ SKRBENSKÝ Z HŘÍŠTĚ, Kryštof Bernard. *Kryštof Bernard Skrbenský z Hříště: paměti hornoslezského barokního šlechtice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Nobilitas in historia moderna. ISBN 978-80-7368-849-3.

Pracovní list

1. V následujícím textu podtrhněte správné dopovědi

Skrbenští z Hříště byli majiteli Šenova / Orlové od 16. století. Nejstarším doloženým předkem rodu je Štěpán / Martin z Hříště. Jaroslav z Hříště zastával úřad purkrabího v Kroměříži / Olomouci. Přídomek Skrbenští z Hříště začal rod užívat od 15. století / 16. století. Jan II. Skrbenský z Hříště se zapojil během stavovského povstání na císařskou / stavovskou stranu. Jan III. Skrbenský z Hříště byl císařem Ferdinandem II. / Ferdinandem III. povýšen do stavu panského.

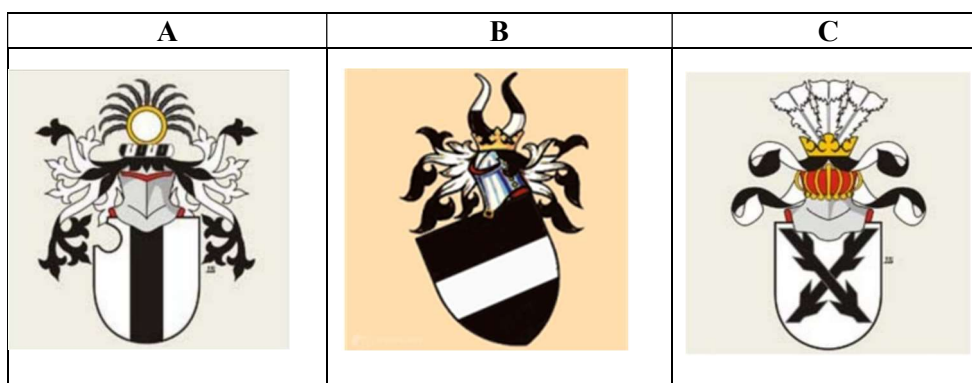
2. Prohlédněte si fotografii a zaškrtněte, o jakou stavbu se jedná

- A. Zámek ve Fulneku
- B. Zámek v Hříšti
- C. Zámek v Šenově

Je možné tuto památku dnes navštívit?

3. Označte erb, který patřil rodu Skrbenských z Hříště

Pracovní list – správné řešení

1. V následujícím textu podtrhněte správné dopovědi

Skrbenští z Hříště byli majiteli **Šenova** / Orlové od 16. století. Nejstarším doloženým předkem rodu je Štěpán / **Martin z Hříště**. Jaroslav z Hříště zastával úřad purkrabího v **Kroměříži** / Olomouci. Přídomek Skrbenští z Hříště začal rod užívat od 15. století / **16. století**. Jan II. Skrbenský z Hříště se zapojil během stavovského povstání na císařskou / **stavovskou** stranu. Jan III. Skrbenský z Hříště byl císařem Ferdinandem II. / **Ferdinandem III.** povýšen do stavu panského.

2. Prohlédněte si fotografii a zaškrtněte, o jakou stavbu se jedná

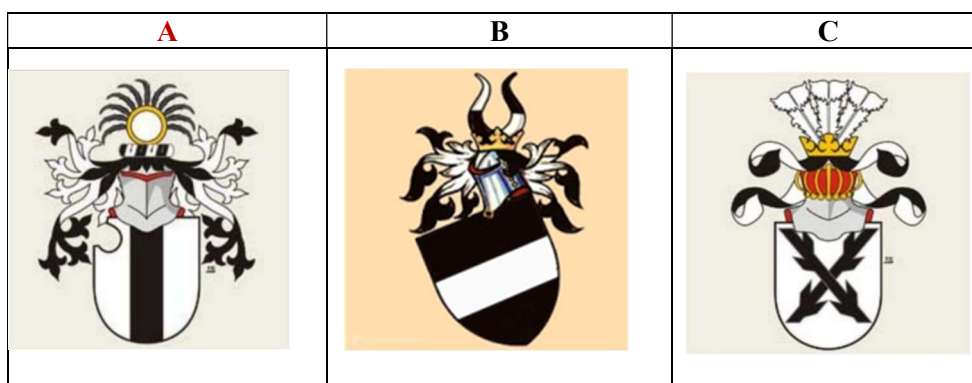

- A. Zámek ve Fulneku
- B. Zámek v Hříšti
- C. Zámek v Šenově

Je možné tuto památku dnes navštívit?

Nelze, zámek byl zbořen.

3. Označte erb, který patřil rodu Skrbenských z Hříště⁶

⁶ Zdroje erbů: Z důvodu nastaveného počtu stran uvádíme citační zdroj erbů užitých v pracovním listě pouze v této části práce. Česká šlechta v kraji. *P.A.O.S. THURN TAXIS: HISTORICKÝ SPOLEK* [online]. Biskupice: P.A.O.S. THURN TAXIS, 2020, 02.06.2020 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://paosthurntaxis.webnode.cz/l/ceska-slechta-v-kraji/>
Majitel – Rod Račínové z Račina. *Prázdné domy* [online]. Praha: Prázdné domy, 2017 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/majitele/detail/7932>